Serbest liman ilkesi: her bayrağa açık

Dr Alexander Ressos, TEP
Attorney-at-Law (Switzerland and Germany),
Solicitor (England & Wales and Hong Kong)
Of Counsel, KGP Legal LLC
alexander.ressos@kgplegal.com.sg
www.ressos.com.sg

Serbest liman fikri

Singapur'u her şeyden çok biçimlendiren karar, onu serbest liman yapma kararıydı. Her milletin gemileri limana girebiliyor, yüklerini boşaltıp yükleyebiliyor ve ticaretini yaptıkları mallar için gümrük vergisi ödemeden ayrılabiliyordu. Singapur'un liman vergileri yoluyla gelir elde etmesi yasaktı.[1]

Raffles serbest limanı Hollanda sistemine karşı bir silah olarak görüyordu. Aynı 10 Haziran 1819 tarihli mektubunda şöyle yazdı: "Bu denizlerde tek bir Serbest Liman, eninde sonunda Hollanda tekelinin büyüsünü bozacaktır. Malta Batı'da ne ise, Singapur da Doğu'da o olabilir."[2] Britanya'nın Napolyon Savaşları sırasında Akdeniz'de bir deniz üssü ve ticaret istasyonu olarak edindiği Malta ile yapılan bu karşılaştırma, Raffles'ın yerleşimi nasıl gördüğünü ortaya koyar. Ona göre yerleşim, deniz imparatorluğunun stratejik bir mevziiydi. Ticareti açıklığıyla çekecek, İngiliz gücüyle de koruyacaktı.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Serbest liman ilkesi, Britanya'da yaygınlaşan fikirlerden besleniyordu. Adam Smith'in merkantilizm eleştirisi 1776'da yayımlanmıştı. O tarihten bu yana İngiliz imalatçılar ve tüccarlar pazarlara serbest erişimi giderek daha yüksek sesle talep ediyordu. Şirket'in Çin tekelini sona erdirmek isteyen özel tüccarlar da aynı argümanları kullanıyordu. Asya limanlarında serbest limanın pratik bir anlamı vardı: Hollandalı, İspanyol ve Asyalı hükümdarların dayattığı ve ticaretin maliyetini artıran vergi ve kısıtlamaları ortadan kaldırıyordu.[3]

Gümrük vergisi olmadan gelir: iltizamlar

Gümrük vergisi almayan bir yerleşimin de gelire ihtiyacı vardı. Kalküta'daki Şirket yerleşimin kendi masraflarını karşılamasını beklediğinden, yönetimin, polisin ve kamu işlerinin bedeli ödenmeliydi. Farquhar'ın benimsediği ve haleflerinin geliştirdiği çözüm iltizam sistemiydi. Hükümet, belirli işleri yürütme konusundaki münhasır hakkı, genellikle açık artırma yoluyla, mültezim denilen özel yüklenicilere satıyordu. Bu işler afyon satışı, alkol satışı ve Raffles yasaklayana kadar kumardı. Mültezimler lisans için sabit bir bedel ödüyor ve bunu müşterilerinden geri alıyordu.[4]

Özellikle afyon iltizamı, on dokuzuncu yüzyılın büyük bölümünde Singapur sömürge hükümetinin en önemli gelir kaynağı oldu. İltizam, Çinli tüccar sendikalarına veriliyordu. Bu sendikalar kârlarını servet ve nüfuz edinmek için kullandı. İltizam, koloninin maliyesini kendi işçi nüfusunun afyon tüketimine bağladı.[5] Başka bir deyişle serbest liman vergilendirmeyle bağdaşıyordu ve vergi yükünü belirli bir biçimde dağıtıyordu: Ticaret vergilendirilmiyordu. Yönetimin maliyetini tüketim, her şeyden önce de afyon tüketimi karşılıyordu.

Yaygın bir yanılgı

Serbest liman bazen vergisiz bir yerleşim olarak anlaşılır. Erken dönem Singapur ticaretten gümrük vergisi almıyordu, ancak afyon, alkol ve 1823'e kadar kumar üzerindeki lisanslar ve iltizamlar yoluyla gelir elde ediyordu. Bu tercih tüccarları

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

kayırdı ve mali yükü, çoğu yoksul işçi olan tüketicilere kaydırdı. İşletmeler ve sermaye üzerinde düşük vergiler, tüketimden ve devlet varlıklarından ise önemli gelirler öngören modern Singapur mali modelinin uzun bir geçmişi vardır.

Serbest liman ve hukukun üstünlüğü

Serbest liman tüccarlara gümrük muafiyetinden fazlasını sunuyordu. Donanmaya sahip bir Avrupa gücünün korumasını, öngörülebilir bir yönetimi ve giderek artan ölçüde sözleşmeleri ve mülkiyet haklarını uygulayan bir mahkeme sistemini sunuyordu. Raffles'ın 1823 tarihli yönetmelikleri; arazi tescili, pazarın işleyişi ve tüccar topluluğu içinden seçilen sulh hâkimleri eliyle adaletin yönetimi konusunda kurallar koydu.[6]

Serbest ticaret ile hukuki güvenliğin bileşimi, önceki bölümün Boğaz'ın başarılı limanlarında tespit ettiği kurumsal modelin özüdür: koruma, öngörülebilirlik ve makul bir geçiş bedeli. Sultanlar dönemindeki Malakka bunların üçünü de sunmuştu. Portekiz ve Hollanda Malakkası ile Hollanda Riau'su geçiş bedelini zorla yükseltmişti. İngiliz Singapur'u ise koruma ve öngörülebilirliği, ticaretin kendisi için sıfır bedelle sundu. Singapur'un transit ticaretinin tarihçisi Wong Lin Ken, Singapur'un Hollanda rekabetine karşı ayakta kaldığı sonucuna vardı, çünkü "it had a headstart, and, what was more important, it had no governmental interference in trade" (önde başlamıştı ve daha önemlisi ticarete hükümet müdahalesi yoktu).[7]

Singapur ve Hollanda sistemi karşılaştırması

Takımadalardaki Hollanda ve İngiliz sistemleri arasındaki karşıtlık abartılmamalıdır. Hollandalılar da zaman zaman serbest limanlar işletti. İngilizler ise başka yerlerde, özellikle Hindistan'da afyon üzerinde tekeller kurdu. Ne var ki 1820'lerde Boğaz'da bu karşıtlık gerçekti ve Asyalı tüccarlar tarafından da öyle algılanıyordu. Sulawesi'den gelen Bugis tacirleri, Amoy ve Kanton'dan gelen Çinli yelkenli (junk) tüccarları ve Palembang'dan gelen Arap tüccarlar Hollanda vergilerini ve kısıtlamalarını deneyimlerinden biliyordu. Singapur'u, onları bunlardan kurtardığı için seçtiler.[8]

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Bu karşılaştırma, finans merkezinin sonraki tarihi boyunca süren bir temanın habercisidir. Singapur, düzen ve hukuka bağlılık konusundaki itibarını korurken rakiplerininkinden daha açık, daha öngörülebilir ya da daha az maliyetli bir rejim sunarak defalarca iş çekmiştir. Açıklık ile dürüstlük arasındaki denge ve açıklığın beraberinde getirdiği itibar riskleri, bu kitabın E ve H kısımlarında incelenmektedir.

Notlar

1. Wikipedia, "Founding years of modern Singapore" (erişim tarihi: Eylül 2026): Singapur "a free port" olarak kuruldu ve liman vergileri yoluyla gelir elde etmeyecekti. ↩
2. Raffles'tan Albay Addenbrooke'a, 10 Haziran 1819, aktaran: "Letters and Correspondences of Raffles", *The History Makers* (samhistmakers), erişim tarihi: Eylül 2026. ↩
3. 1810'lu ve 1820'li yıllarda serbest ticaret fikirlerinin İngiltere'nin Asya politikasına etkisi ile Penang ve Singapur'un serbest liman modeli hakkında bkz. Tarling, *Anglo-Dutch Rivalry in the Malay World 1780–1824* ve Wong Lin Ken, "Singapore: Its Growth as an Entrepot Port, 1819–1941", *Journal of Southeast Asian Studies.* ↩
4. Wikipedia, "Founding years of modern Singapore" (erişim tarihi: Eylül 2026): Farquhar "selling licenses for gambling and the sale of opium" yoluna başvurdu. Wikipedia, "Stamford Raffles" (erişim tarihi: Eylül 2026): Raffles 1823'te "imposed heavy taxation on what he considered social evils such as drunkenness and opium smoking". ↩
5. Sömürge dönemi Singapur'unun başlıca gelir kaynağı olarak afyon iltizamı ve Çinli sendikaların rolü hakkında bkz. Carl A. Trocki, *Opium and Empire: Chinese Society in Colonial Singapore, 1800–1910*, Ithaca, Cornell University Press, 1990. ↩
6. Raffles'ın, tüccarlar arasından sulh hâkimleri atanmasını ve arazi ile pazarlara ilişkin kuralları da içeren 1823 tarihli yönetmelikleri şu eserde özetlenmiştir:

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

C.M. Turnbull, *A History of Modern Singapore 1819–2005*, Singapur, NUS Press, 2009, 1. bölüm. ↩

7. Wong Lin Ken, "Singapore: Its Growth as an Entrepot Port, 1819–1941", *Journal of Southeast Asian Studies*, metne Cambridge Core üzerinden erişilmiştir, Eylül 2026. ↩

8. 1820'lerde Bugis ve Çinli yelkenli tüccarlarının Singapur'u Hollanda limanlarına tercih etmesi hakkında bkz. National Library Board Singapore, Infopedia, "Bugis trade" ve Wong Lin Ken, "Singapore: Its Growth as an Entrepot Port, 1819–1941". ↩

Disclaimer

This article is provided for general information only. It is based on publicly available sources as at its date of publication. These sources have not been independently verified against licences, regulatory registers or the records of the entities concerned. It is not legal, tax, financial or investment advice. Nor is it a recommendation to invest in, transact with or use the services of any entity mentioned. Law and regulation change frequently, so the content may be incomplete or outdated. To the fullest extent permitted by law, Dr Alexander Ressos and the publisher of SingaporeIQ exclude all liability for loss or damage arising from the use of or reliance on this article. Readers should obtain advice on their specific circumstances before acting or refraining from action.

Names and trademarks of the entities discussed belong to their owners and are used for identification only. Their mention implies no endorsement, affiliation or allegation of wrongdoing. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. Corrections and updates: contact@ressos.com.

© 2026 Dr Alexander Ressos. This article may be quoted with attribution to SingaporeIQ (SingaporeIQ.com). Reproduction in full and any commercial use require prior written consent. The Legal Terms at https://singaporeiq.com/legal-terms apply.

Author contact: Dr Alexander Ressos, TEP · contact@ressos.com